

Motion till riksdagen

1988/89:Ub219

av Larz Johansson m.fl. (c)

Skolmältider

Det är ett välkänt faktum att våra kostvanor genomgått en förändring till det sämre under de senaste decennierna. Kunskaper i hushållning förmedlas idag inte längre från mor till barn inom hemmets väggar. Vi har nu en generation mödrar som i stor utsträckning saknar dessa kunskaper.

De tidigare fasta måltidsvanorna har alltmer kommit att övergå till vad som kallas för "frukostisering", dvs familjemedlemmarna äter på olika tider mer eller mindre oberoende av varandra. Man äter snabbt utan att bry sig så mycket om smak eller tillagning.

Sortimentet av livsmedel har också förändrats i riktning mot en ökande förädlingsgrad och ett ökat utbud av "livsstilsmat". Konsumtionsstatistiken ger flera exempel på hur näringsmässigt undermåliga livsmedelsgrupper kraftigt ökat i konsumtion de senaste decennierna.

Under 1970-talet kom alarmerande rapporter om elevers trötthet, håglöshet och sämre skolprestationer kopplade till otillräckligt näringsintag. Undersökningar idag visar samma mönster – elevers situation är långt ifrån tillfredsställande. För kommunerna är det ett frivilligt åtagande att ordna skollunch och för eleverna är det frivilligt att äta så länge det står lunchrast på schemat. Flera kommuner har försökt att råda bot på elevernas dåliga ätande genom att införa lunchlektioner eller pedagogiska luncher i skolorna. I flertalet skolor saknas dock dylika initiativ.

Pedagogiska institutionen vid Umeå universitet har framlagt två rapporter kring skolluncher. Rapporterna har nyligen redovisats. Dessa bygger på studier i hela landet och innehåller många intressanta uppgifter. Av rapporterna framgår klart att förändringar är nödvändiga, bl a redovisas följande:

Skolor som haft försök med lunchlektioner har övergått till pedagogiska skolluncher. Variationerna är dock stora mellan olika kommuner och mellan skolor. Alla lärare har inte velat delta i en verksamhet som upplevs som stressmoment och som enbart betalas med en gratis portion mat. I vissa kommuner äter lärare gärna med eleverna och betalar fullt pris för maten. I ytterligare andra kommuner får lärarna räkna tiden som s.k. k-tid.

Det förekommer vidare att schema kan läggas så att lågstadieelever får äta lunch redan kl 10.10. Inskolningen i bra vanor som är en viktig start på barnens skolgång förstörs med en sådan åtgärd. Men det förekommer även skolor där man vid schemalaggningen börjar lägga in lunchtiden, men dessa skolor är få. Många skolsköterskor intygar att illamående, trötthet och huvudvärk under eftermiddagen har ett klart samband med vad och hur

eleverna ätit under skollunchen. På de skolor där lunchlektioner införts har elevernas hälsotillstånd förbättrats. Färre elever besöker skolsköterskan för trötthet och huvudvärk. Lärare har också rapporterat att de haft piggare elever som hänger med under eftermiddagstimmarna.

För att komma tillrätta med problemen behövs i flertalet fall ökade resurser både när det gäller måltidsmiljön och matkostnaden. I rapporten tas som exempel upp fångvårdens kostnader kontra kommunernas kostnader. Kostnaderna för 100 kcal är i genomsnitt i förra fallet 1,75 kr och i det senare fallet 0,60 kr.

Även livsmedelsverket och dess styrelse har uppmärksammat skollunchen och dess betydelse. I april 1987 fastställde livsmedelsverkets styrelse ett handlingsprogram för kost- och hälsofrågor. Programmet omfattade bl a skolmåltiderna om vilka kan läsas: "— — skolmåltiderna utgör idag ett av de största problemen". Livsmedelsverket konstaterar att undersökningar visar att skolbarnen äter betydligt mindre än beräknat och att ett ordentligt mål mat mitt på dagen är en förutsättning för att växande barn och ungdomar skall orka prestera det som skolarbetet kräver.

I Finland utgör skolmåltiden en del av elevvården. Det innebär att elevvården t ex skall ta del av skolmåltidspersonalens iakttagelser om elever som har problem med skolmåltiden på något sätt samt stimulera och stödja till åtgärder som kan lösa problemen. Skolhälsovårdspersonalen som är en del av elevvården har dessutom ett ansvar för skolmåltiden. Denna finska modell, där skolmaten räknas till elevvårdens ansvarsområde, ger matfrågan en social och medicinsk tyngd.

Vårt förslag

Skolmåltiderna har i dagens samhälle stor betydelse för barnens och ungdomarnas hälsa och utveckling. Det är angeläget att barn och ungdomar får bra mat och goda måltidsvanor under sin skoltid. Ovan relaterade undersökningar visar hur elevers möjligheter minskar pga otillräcklig kost. Kvaliteten måste därför höjas på såväl skolmaten som måltidsmiljöerna. Vi anser att skolöverstyrelsen bör få i uppdrag att utarbeta en basstandard för skolmåltider.

Vi anser vidare att varje skola bör utarbeta sin målsättning för skolmåltidsverksamheten. Det handlar om elevernas välbefinnande, hälsa och arbetseffektivitet. Kring skolmåltiden går det att bygga upp en fungerande pedagogisk enhet. Skolmåltiden och hemkunskapsämnet skulle t ex kunna vara en gemensam resurs när kostkunskapen teoretiskt men framför allt praktiskt ska delges eleverna.

Det borde vidare vara naturligt att elevvården har det övergripande ansvaret för skolmåltiderna. Främst gäller det att erbjuda en näringsriktig kost men lika viktigt är att eleverna äter och har tillgång till en god matsalsmiljö.

Av rapporterna framgår också hur olika lärarna ser på sin roll i samband med skolmåltiderna. Vi anser att skolmåltiderna ska ingå i lärarnas tjänstgöring.

Hemställan

Mot. 1988/89
Ub219

Med hänvisning till vad som anförts hemställes

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utarbetande av en basstandard för skolmåltider,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att varje skola bör utarbeta en plan för skolmåltidsverksamheten,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att elevvården bör ha det övergripande ansvaret för skolmåltiderna,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lärarnas tjänstgöring i samband med skolmåltiderna.

Stockholm den 19 januari 1989

Larz Johansson (c)

Marianne Andersson (c)

Marianne Jönsson (c)

Görel Thurdin (c)

Pär Granstedt (c)

Jan Hyttring (c)

Stina Gustavsson (c)

Stina Eliasson (c)

Bengt Kindbom (c)